

z tejto oblasti vedeckého bádania vybočujú. Napríklad Jakobsonovo chápanie jazykového systému sa javí skôr ako štrukturalistické, keďže na fenomén dialektickosti kladie oveľa väčší dôraz, než sa dá čakať od akejkolvek formalistickej koncepcie.

I napriek týmto pochybnostiam či výhradám vykonalo vydavateľstvo Host vydaním Steinerovej monografie mimoriadne záslužný čin. Potvrdzuje, že ruský formalizmus bol naozaj heterogénnym útvarom – hnutím, ktoré pozostávalo z množstva najrôznejších koncepcií (ako uviedol aj Petr Steiner, jeho zástupcovia nadovšetko prejavovali „*odpor k redukcii různorodosti umění na jediné vysvětlující schéma*“, s. 255).

Aj vďaka tejto knihe sa ako bezpredmetné ukazujú vyhlásenia, ktoré stoja na presvedčení, že samotní formalisti boli vo výskume literatúry jednostranní, v dôsledku čoho ani nedokázali odpovedať na hromadu otázok súvisiacich napríklad s literárnymi dejinami či významovou stránkou konkrétnych literárnych diel. (Obdobné vyhlásenia sa objavili aj v kontexte českej a slovenskej literárnej vedy, a to najmä v päťdesiatych rokoch 20. storočia, keď z dôvodu násilného pretláčania marxistickej ideológie vzniklo, slovami Josefa Hrabáka, „strašidlo formalizmu“.)

Záverom ešte treba poznamenať, že publikáciu okrem stručného životopisu jej autora uzatvára doslov českého literárneho vedca Bohumila Fořta (*Forma a metoda*). Ten si zaslúži pozornosť napríklad aj preto, lebo prezrádza, do akej miery je Steinerov text spätý s ďalšími významnými textami pojednávajúcimi o rovnakej problematike.

Súčasne sa v ňom rieši otázka, či ruský formalizmus ovplyvnil český štrukturalizmus. Takouto cestou sa totiž dá naznačiť, prečo by sme sa o toto hnutie mali zaujímať stále, hoci už ubehlo takmer sto rokov od okamihu, keď sa vo svojich osobitých verziách sformovalo.

Dušan Teplan

PhDr. Dušan Teplan, PhD.
Filozofická fakulta UKF
Štefánikova 67
949 74 Nitra
SR
e-mail: dteplan@ukf.sk

PREKLAD AKO KULTÚRNA A LITERÁRNA MISIA. Zborník prác z medzinárodnej konferencie. Zostavovatelia A. Kulišová a O. Škvareninová. Bratislava : Univerzita Komenského, 2010. 182 s.

Predkladaný zborník prináša súbor všetkých referátov, ktoré odznali na rovnomennej konferencii, ktorá sa konala na pôde Filozofickej fakulty UK v Bratislave v roku 2008. Konferencia bola venovaná predovšetkým 100. výročiu narodenia novinára a prekladateľa Andreja Vrbackého (1908 – 1974), ktorý má najmä v dejinách slovenskej žur-

nalistiky pevné ustálené miesto. Jeho preklady z južnoslovanských literatúr taktiež výrazne obohatili slovenskú kultúru. Svojou prekladateľskou aktivitou priniesol impozantný počet prekladov pre periodickú tlač, vydavateľstvá, profesionálne divadlá a viaceré si našli uplatnenie aj v rozhlase. Obdobie od tridsiatych rokov 20. storočia po roky sedemdesiate je obdobím, v ktorom Vrbacký dominoval napr. medzi prekladateľmi zo srbsčiny a chorvátčiny. Preto je nesporné, že jeho popularizátorské dielo tvorí jeden z pilierov slovensko-južnoslovanských vzťahov. Práve z tých dôvodov sa Katedra žurnalistiky a Katedra slovanských filológií FiF UK oprávnené rozhodli zorganizovať vedeckú konferenciu, na ktorej si s rešpektom zaspomínajú na Vrbackého bohatú novinársku a prekladateľskú činnosť i „*preklad ako fenomén v oblasti kultúrnej a literárnej misie medzi národmi*“.

Zostavovateľky tejto publikácie v úvodnom slove hneď zdôrazňujú, že zborník „*možno rozdeliť do troch oblastí. Prvá z nich sa venuje životu a dielu publicistu, redaktora a prekladateľa Andreja Vrbackého (...) Druhá časť zborníka približuje Vrbackého preklady zo srbskej, z chorvátskej a bulharskej literatúry. Tretia oblasť sa zameriava na kultúrno-historické a interdisciplinárne aspekty prekladu i na problematiku jazykových a štylistických úprav pri preklade rozličných typov textov*“ (s. 5). Tomu zodpovedajú aj označenia jednotlivých častí: 1. O Andrejovi Vrbackom, 2. Preklady Andreja Vrbackého a 3. O preklade. Široká čitateľská a odborná verejnosť môže vo všetkých týchto troch častiach zborníka nájsť textový materiál rôzneho druhu: vedecké štúdie analyticko-interpretáčného charakteru, historické esejizované spomienky, príp. až „informačné“ články bez osobitej ambície o prehĺbený pohľad na skúmanú problematiku.

Autorom prvého textu v prvej časti zborníka je novinár Matej Šišolák z Prahy, vnuk Andreja Vrbackého, ktorý v stručnosti a pútavo informuje o životnej a tvorivej ceste Vrbackého, o jeho profesionálnom osude a nakoniec aj o kultúrno-politickej úlohe, ktorú plnila jeho tvorba v rozvoji slovensko-juhoslovanských a balkánskych pomerov v priebehu niekoľkých desaťročí. Šišolák vo svojom krátkom texte dáva najavo, že mu išlo len o zmapovanie Vrbackého tvorby a že jeho vývoj od úplných začiatkov až po novinársky tvorivý vrchol podal vo svojej diplomovej práci *Novinár Andrej Vrbacký* (FiF UK, 1998) s tým, že samostatný knižný životopis by „*viac prezradil o osobnosti Andreja Vrbackého, podrobná obsahová analýza na základe kompletnej bibliografie zasa jeho profesionálne vlastnosti*“ (s. 10). Preto sa tu Šišolák rozhodol predstaviť len sondu do života „*významného novinára, ktorému tak slovenská novinárska komunita (kam sa autor práce usiluje zaradiť) aspoň čiastočne splatila svoj dlh*“ (s. 11). Text teda presvedča o tom, že vo všetkých vývinových fázach, ktoré boli vymedzené spoločensko-politickými medzníkmi, Vrbacký bol významnou a dominantnou prekladateľskou osobnosťou. Pavel Mučaji z Báčskeho Petrovca, ktorý svoj článok nazval *Náš Andrej Vrbacký nezabudnutý* píše o spomienkach zo stretnutí s Andrejom Vrbackým pri príležitosti osláv päťdesiateho výročia založenia a pôsobenia slovenského gymnázia v Petrovci. Svoj pohľad Mučaji sústreďuje na tematiku Slovákov vo Vojvodine, ktorí často a pravdivo spoznávali vlastnú tradíciu aj z Vrbackého výkladov o ich živote. Po Mučajovom príspevku nasleduje text *Cesty a mosty* (K storočníci narodenia Andreja Vrbackého) od Samuela Boldockého, ďalšieho Petrovčana, ktorého príspevok sa štruktúrne dosť podobá textu od Mučajiho

s tým rozdielom, že tu ide o vyššiu snahu o vedeckosť s menšou mierou zastúpenia spomienkových pasáží. Boldocký tiež potvrdzuje, že prostredníctvom A. Vrbackého sa „*dolnozemskej Slováci naplno napojili na dobové slovenské obrodenecké obdobie, aktívne sa zapojili do srbsko-slovenskej spolupráce a úporne sa usilovali o vlastný hospodársky i kultúrny rast*“ (s. 17). Autorka posledného článku v tejto prvej časti zborníka je Danuša Serafinová z FiF UK v Bratislave, ktorá nás v texte s názvom Andrej Vrbacký a *Národná jednota* dôkladne oboznamuje s novinárskou činnosťou Andreja Vrbackého vo vojvodinskej tlači, aby tak postupne vošla aj do dejín vojvodinských Slovákov a ich periodickej tlače, aby účelovo nazrela do ich vzťahu s „vlastou“, ako aj do celkového charakteru vojvodinskej tlače písanej v slovenčine.

Druhú časť zborníka otvára text Jána Jankoviča Vrbackého preklady na slovenských a juhoslovanských scénach pred rokom 1945. Ide o veľmi erudovanú štúdiu známeho a osvedčeného slovenského znalca literárno-spoločenských kontextov v krajinách bývalej Juhoslávie vo vzťahu k slovenskej kultúre. Ako isté nadväzovanie, resp. doplnenie jeho príspevku, kde autor píše o inscenácii Vrbackého prekladov hier Ivana Stodolu do srbochorvátčiny na juhoslovanských scénach a kde medzi ostatným uvádza, že „*o inscenácii v macedónskom Skopje nateraz nemám nijaké relevantné údaje*“ (s. 34), chceme podotknúť to, že na rozdiel napr. od Branislava Chomu (Cesta na slovanský juh 2, s. 34), ktorý tvrdí, že *Jožko Púčík a jeho kariéra* od I. Stodolu sa hrala aj v medzivojnovom divadle v Skopje, macedónsky skúsený teatroológ Risto Stefanovski potvrdzuje, že išlo predsa o Stodolovu komédiu *Bankinghouse Khuvich and Comp.*, ktorá sa hrala v skopskom divadle v jeho poslednej aktívnej sezóne 1940/41, keďže sa táto sezóna musela nevyhnutne prerušiť začiatkom vojny 6. apríla 1941 (Pozri: Stefanovski, Risto: *Teatarot vo Makedonija*. Skopje : Mislja, 1990, s. 279). Po Jankovičovej štúdii nasleduje príspevok Tatiany Ičevskej z univerzity v bulharskom Plovdive Kosec Jordana Jovkova v preklade Andreja Vrbackého. Tento príspevok predstavuje podľa našej mienky jeden z najvzácnejších a najoriginálnejších v celom zborníku a analyzuje Vrbackého preklad povesti Jordana Jovkova *Kosec* z roku 1947. Autorka sa municijným spôsobom pokúša kriticky zinterpretovať najtypickejšie zvláštnosti tohto Vrbackého prekladu, ale tiež hovorí o mieste Jovkovej povesti v kontexte bulharskej literatúry. Druhú časť zborníka uzatvára Alica Kulihová podnetným príspevkom Ivo Andrič a Branislav Nušič v prekladoch Andreja Vrbackého. Kulihová tu podáva ucelený a objektívny obraz o význame, prínose a špecifikách uvedených prekladov Vrbackého v dobe ich vzniku.

Tretiu, najrôznorodnejšiu a najobsiahlejšiu, časť zborníka otvára článok historicko-teoretického rázu Odras diela W. von Humboldta v myslení o preklade, ktorého autorka je Vivien Consculluela z Bordeauxovej univerzity III, pôsobiaca v súčasnosti na Katedre romanistiky FiF UK v Bratislave. Za ním je umiestnený krátky esejizovaný náčrt, resp. úvaha o Vydávaní diel z literatúr národov Juhoslávie na Slovensku v rokoch 1970 – 1989 od Jarmily Samcovej, redaktorky časopisu *Revue svetovej literatúry*. Za príspevkom J. Samcovej nachádzame článok Eleny Krejčovej z Masarykovej univerzity v Brne, písaný v češtine s názvom Internetové zdroje pro bulharskou, resp. slovanskou lingvistiku, v ktorom si autorka stanovila za cieľ „*seznámit jak bulharisty, tak i širší slavistickou obec s některými internetovými zdroji zaměřujícími se na bulharskou jazykovědu, které by*

mohly usnadnit hledání specifické lingvistické informace v globální síti“ (s. 75). Ide o krátky reklamačno-popularizačný text, ktorý by mohol poslúžiť ako mini prednáška pre študentov bulharistiky 1. ročníka alebo aj iným záujemcom o bulharistiku (príp. len ako glosa do časopisu alebo power-pointová prezentácia, ktorá bude slúžiť ako vysvetlivka, resp. pomôcka pre isté pedagogické účely), ale rozhodne nespĺňa podstatné kritériá na to, aby sa ocitol na stránkach jubilejného, vedeckého (tematicky a problémovo určeného) recenzovaného zborníka. V tomto príspevku sa nenachádza žiadny odborný, hodnotiaci, analytický, interpretačný úsek, žiadne viditeľné a prehĺbené úsilie o vedeckosť, napokon sa tu ani na jednom mieste nespomína absolútne nič o preklade, takže bohužiaľ treba priznať, že zaradenie tohto textu reklamnej proveniencie do predkladanej publikácie trochu znižuje úroveň a zámer celého zborníka. Bulharistickú problematiku rieši potom vedecko-analytický článok Pavla Krejčího z brnenskej Masarykovej univerzity, ktorý je napísaný v bulharskom jazyku a zaoberá sa príkladmi lingvisticko-toponymických názvov niektorých európskych štátov a ich diferencovaným použitím v bulharčine (Bielorusko, Moldavsko, Írsko, Holandsko a Chorvátsko).

Frazeologické aspekty v preklade sú v tejto tretej časti zborníka predmetom veľmi dobrých vedecko-analytických príspevkov Márie Dobříkovej z Bratislavy a Boženy Petrášovej z Trnavy. Po nich nasledujú tiež kvalitne historicko-faktograficky doložené príspevky o recepcii literárnych prekladov z jednej národnej literatúry do iného kultúrneho prostredia. Zrinka Kovačević zo Záhrebu nás v po chorvátsky písanom článku oboznamuje s fenoménom Chorvátska literatúra v slovenských prekladoch: chorvátska dráma na Slovensku, Saša Vojtechová – Poklač z FiF UK v Bratislave píše o aktuálnej recepcii slovinskej literatúry na Slovensku a Igor Mikušiak, doktorand na Ústave slavistiky FF MU v Brne, nám prezentuje niekoľko inšpiratívnych poznámok k srbskej postmoderne a jej recepcii na Slovensku. Katarína Pekaríková z Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre upozorňuje na zradné slovo „zawsze/zavše“ v prekladoch slovenskej a poľskej poézie. Tretia časť zborníka sa uzatvára niekoľkými príspevkami, ktoré sa venujú teologickej/náboženskej terminológii a jej prekladaniu do cudzích či príbuzných jazykov. Marián Gavenda z Katolíckej univerzity v Ružomberku sa zaoberá vývojom teologickej terminológie, ako aj súčasným stavom prekladov teologických textov. Jeho kolegyňa Terézia Rončáková z toho istého pracoviska analyzuje *„prekladové vplyvy na jazyk publicistických textov v náboženskej komunikačnej sfére“*, kým mladá autorka Kamila Ondicová z FiF UK v Bratislave odprezentovala v tomto zborníku skrátenú verziu svojej diplomovej práce *Náboženská terminológia v poľštine a slovenčine, v ktorej konštatuje, že „výrazy spojené s rímskokatolíckym náboženstvom výrazne absentujú v slovníkoch vydaných v minulom režime. Túto medzeru čiastočne vyplnía dvojvázkový prekladový Slovensko-poľský slovník, chýba však poľsko-slovenský slovník a predovšetkým odborný prekladový slovník zameraný na náboženskú terminológiu“ (s. 157). Prekvapuje však to, že autorka nepocítila potrebu aspoň preštylizovať niektoré vety z diplomovej práce do podoby článku, ktorý osobitne odovzdala do tohto zborníka, a preto čitateľovi môže znieť dosť zvlášť napríklad to, že sa o sebe vyjadruje v tretej osobe jednotného čísla: „Autorka spomínanej diplomovej práce zradné slová v slovenskom a poľskom jazyku zasahujúce do náboženskej oblasti rozdelila do troch základných skupín“ (s. 157)?! Za príspevkom*

K. Ondicovej sa nachádza štúdia Jany Huťanovej O cirkevnej terminológii na Veľkej Morave. V nej autorka tvrdí, že cirkevná terminológia a základné kresťanské texty vznikli na Veľkej Morave ešte pred byzantskou misiou solúnskych bratov Konštantína a Metoda. Podľa nej, „*preklad Význania viery a Otčenáša z latinčiny vznikol zrejme v čase, keď vznikali aj nemecké preklady týchto, ale aj iných modlitieb (ako sú napr. krstný sľub a svedné formule), pravdepodobne koncom 8. storočia. Analýza uvedených lexém dokazuje starší latinský a mladší starobavorský vplyv na veľkomoravskú cirkevnú terminológiu*“ (s. 169). Autorkina analýza je však napr. pri porovnávanom skúmaní lexémy „všemohúci, všemohúci“ vo viacerých slovanských jazykoch trochu nepresvedčivá a celkovo nedôveryhodná, keď tvrdí, že „*Slovník bulharského jazyka N. Gerova a macedónskeho jazyka B. Koneského nezachytávajú danú lexému*“ (s. 166). Z jej vyjadrenia nie je jasné, ktoré a aké vydania slovníkov autorka mala v rukách pri písaní textu, lebo tieto zdroje (zase) z neznámych dôvodov neuviedla na konci v použitej literatúre (zároveň aj celý, mimochodom obsiahly, zoznam použitej literatúry v jej texte je urobený akoby postupne a neabecedne). Pritom je lingvistom známe, že napr. vo všetkých novších akademických a výkladových slovníkoch macedónčiny existuje lexéma *семожен, семожно, семожност, семоќ, семоќен, семоќност*. Zborník uzatvára užitočný príspevok Oľgy Škvareninovej z FiF UK, ktorá sa odborne venuje interkultúrnym aspektom prekladu neverbálnych komunikačných prostriedkov. V svojom článku podčiarkuje fakt, že prekladať znamená venovať pozornosť aj kultúre krajiny a jej vzťahu ku kultúram iných krajín.

Na záver možno povedať už len jednu kritickú pripomienku ako všeobecný dojem z čítania celého zborníka. Ide o to, že takmer vo všetkých príspevkoch je pomerne veľa grafických preklepov, čo svedčí o tom, že je nevyhnutné vybaviť osobitnú a pozornú jazykovú lektúru celej publikácie, pretože „*korigovali autori*“ (s. 182) evidentne nepostačí. Navyše redaktorom nechcene vyklzla aj taká chyba v obsahu, kde príspevok Igora Mikušiaka Niekoľko poznámok k srbskej *postmoderne* a jej recepcii na Slovensku je uvedený ako Niekoľko poznámok k srbskej *moderne* a jej recepcii na Slovensku (s. 4). Napriek všetkým horeuvedeným výhradám možno zborník *Preklad ako kultúrna a literárna misia* jednoznačne považovať za efektívny a dôležitý prínos k slovenskému mysleniu o literárno-vedeckých, translatologických a žurnalistických problémoch, ktorý súčasne odovzdáva aj zaslúžený hold Andrejovi Vrbáckému – jednému z najproduktívnejších, ale aj najvýznamnejších prekladateľov z južnoslovanských jazykov v dejinách umeleckého prekladu na Slovensku.

Zvonko Taneski

PhDr. Zvonko Taneski, PhD.
FON Univerzita
Ul. Petar Acev br. 26/1-32
1000 Skopje
Macedonsko
e-mail: zvonko.taneski@gmail.com